

HEMŞİRELİK BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN PALYATİF BAKIM ÜNİTESİNDE UYGULAMAYA ÇIKMA DURUMLARININ PALYATİF BAKIMA İLİŞKİN DÜŞÜNCELERİNE ETKİSİ

THE EFFECT OF NURSING DEPARTMENT STUDENTS' PRACTICE IN PALLIATIVE CARE UNIT ON THEIR THOUGHTS ABOUT PALLIATIVE CARE

Sıddıka ERSOY¹, Rukiye YILDIRIM²

¹SDÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi, hemşirelik Bölümü, İç hastalıkları hemşireliği Anabilim Dalı, siddikaersoy@sdu.edu.tr, Isparta, Türkiye

²Isparta Şehir Hastanesi, Palyatif Bakım Ünitesi, Isparta, Türkiye

Geliş Tarihi: 11.07.2023 **Revizyon Tarihi:** 27.09.2023 **Kabul Tarihi:** 02.10.2023

Özet

Amaç: Araştırmanın amacı; lisans düzeyinde hemşirelik eğitimi alan ve Palyatif Bakım Ünitesi'ne uygulamaya çıkan ve çıkmayan öğrencilerin palyatif bakıma ilişkin düşünce ve görüşlerinin değerlendirilmesidir.

Materyal- Metod: Çalışma, lisans düzeyinde eğitim alan hemşirelik öğrencileri üzerinde planlanmıştır. Palyatif Bakım Ünitesi'ne uygulamaya çıkan ve çıkmayan öğrencilerin palyatif bakım ile ilgili düşünce ve tutumlarını belirlemek amacıyla kesitsel olarak yapılmıştır. Veriler Aralık 2021-Mayıs 2022 tarihleri arasında Isparta Şehir Hastanesinde toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak ilgili literatürler taranarak araştırmacılar tarafından oluşturulan anket formları kullanılmıştır.

Bulgular: Uygulamada palyatif bakım biriminde uygulamaya çıkan 104 öğrenci deney ve hiç palyatif bakım uygulamasına çıkmayan 104 (%50) öğrenci kontrol grubunu oluşturmuştur. Uygulamadan önce Palyatif bakıma ilişkin eğitim aldığı belirten 74 (%35.60) kişi bulunmaktadır, 156 kişi (%75.00) palyatif bakım hastasına bakım vermeyi istediğini ifade etmiştir. Araştırmada kullanılan anket formunun A 25. Maddesi olan "Palyatif Ünitesi'nde Hastaların fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik ihtiyaçlarının da giderilmesi önemlidir" ifadesine öğrencilerin %98.10'unun katıldığı bulunmuştur. Ayrıca A27. madde olan "Palyatif bakım ekibinde hemşirelerin kilit rolleri bulunduğunu daha net anladım" ifadesine %85.60'ının katıldığı saptanmıştır.

Sonuç: Temel hemşirelik eğitim müfredatında palyatif bakıma ilişkin herhangi bir ders/ünitenin bulunmasının ve klinik alanda palyatif bakım hastasına bakım vermenin çok önemli olduğunu düşünmekteyiz.

Anahtar kelimeler: Palyatif bakım, Öğrenci hemşire, Klinik uygulama

Summary

Objective: The aim of the study was to evaluate the thoughts and opinions of undergraduate nursing students about palliative care in the Palliative Care Unit.

Material-Method: The study was planned on undergraduate nursing students. It was conducted cross-sectionally to determine the thoughts and attitudes of the students who practiced in the Palliative Care Unit and those who did not. Data were collected at Isparta City Hospital between December 2021 and May 2022. Questionnaire forms created by the researchers after reviewing the relevant literature were used as data collection tools.

Results: In the application, 104 students who practiced in the palliative care unit constituted the experimental group and 104 (50%) students who never practiced palliative care constituted the control group. There were 74 people (35.60%) who stated that they received training on palliative care before the application, and 156 people

(75.00%) stated that they wanted to provide care to palliative care patients. It was found that 98.10% of the students agreed with the statement "In the Palliative Unit, it is important to meet the psychological needs of the patients as well as their physiological needs", which is item A25 of the questionnaire form used in the study. In addition, 85.60% of the students agreed with item A27, "I understood more clearly that nurses have key roles in the palliative care team".

Conclusion: We think that it is very important to have a course/unit on palliative care in the basic nursing education curriculum and to care for palliative care patients in the clinical field.

Keywords: Palliative care, Nursing student, Clinical practice

1. GİRİŞ

Palyatif bakım, tedavi seçenekleri sınırlı olan hastaların yanı sıra tanınabilen anlık tedavi süreci boyunca veya son anlarına kadar, hasta ve ailelerinin birlikte ele alınan ve fiziksel, duygusal, ve manevi gereksinimlerinin karşılanmasının önemli olduğu bir bakım tedavisidir [1]. Palyatif bakımın tanımı birçok çeşitliliğe sahip olsa da temel hedef, çeşitlilik ve değerlere odaklanarak, onlara uygun fiziksel, psikososyal ve manevi destek sunmaktır. Yataklı Palyatif Bakım Ünitelerinin (YPBÜ) kurulması çeşitli açılardan kritiktir. Bu birimlerin, hastaların ve ailelerinin son yaşam süresi, gereksiz bakımlardan kaçınmalarına ve cihazın daha etkin bir şekilde kontrol edilmesine yardımcı olur. Ayrıca YPBÜ'ler tedarikinin daha verimli kullanılmasına ve hastane masraflarının azaltılmasına katkıda bulunur [1]. Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ), palyatif bakım yaşamı tehdit eden hastalık nedeniyle yaşanan olayların önlenmesi ve hafifletilmesi amacıyla erken teşhis ve eksiksiz değerlendirme ile fiziksel, duygusal ve manevi ayrıntıları karşılamayı içeren bir tedavi yöntemi olarak uygulandı [2]. Amerikan Hospis ve Palyatif Tıp Akademisi ile Amerikan Tıp Enstitüsüne göre palyatif bakım, özellikle tedavi edilemeyen vakalarda ilerleme kaydetmede fiziksel, sosyal, dini ve varoluşsal ihtiyaçlar ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır. Palyatif bakım hedefi, kişisel, çeşitli ve dini değerler, sıcaklık göstergeleri, acıyı hafifletmek, genişleme, genişleme ve bireyleri en iyi yaşam düzeyinde sunar [3].

Ülkemizde ise kişilerin durumu değerlendirilerek, Palya-Türk Projesi 2010 yılında resmi olarak başlatılmıştır. Palya-Türk projesi, palyatif bakımla sunulan bakım biçimini toplumsal temelli ve merkezi olarak iki ana şekilde düzenler. Toplum temelli palyatif bakım hizmetleri, aile hekimliği ve evde sağlık hizmetleri sunulmakta olup, hastane temelli palyatif bakım hizmetleri, birinci, ikinci ve üçüncü basamak palyatif bakım hizmetlerini içermektedir. Hastane temelli palyatif bakım performansı başarılı bir şekilde büyümek için, palyatif bakım konusunda eğitim almış çok disiplinli bir ekibe ihtiyaç vardır. Bu ekip, hastayı ve ailesini harekete geçirmelidir. Ekip üyeleri arasında doktorlar (palyatif bakım üyeleri, tıbbi onkologlar, ağrı uzmanları), Resmi bakım vericiler (palyatif bakım uzmanları, klinik psikologlar), psikologlar, tedavi üyeleri, sosyal hizmetler, fizyoterapistler, ve iş terapistleri gibi profesyoneller yer almaktadır [4]. Palyatif bakım yaklaşımı, yaşamla ölüm arasındaki doğal bir süreç olarak kabul eder. Palyatif bakım amacı ölümü ne geciktirmek ne de hızlandırmak, ancak kalan ve kalanını hafifleterek yaşam süresini en üst düzeyde tutmak ve huzurlu bir ölümün sağlanmasıdır. Ayrıca, ölümden sonraki dönemde ailenin yeni kayıpları ile başa çıkmanın desteklenmesi de önemlidir [5]. Hemşireler, palyatif bakım ekibinde etkin bir rol oynamakla kalmayıp, aynı zamanda ilaçlarla ve aileleriyle en fazla zaman geçiren sağlık profesyonelleridir. Palyatif bakım Resminin görevlerinden biri, bağımsız bağımsızlığını teşvik ederek mümkün olan en aktif yaşamın sürdürülmesine, ailesi ve çevreyle iletişimini sürdürmesine yardımcı olunması [5]. Bu nedenle, Resmilerin yüksek bakım standartları sağlamaları, palyatif bakım düzeyindeki bilgi düzeyindeki yüksek olma ve ölüme karşı olumlu bir tutum sergilemeleri, palyatif bakımın sıcaklık artışı için kritik öneme sahiptir [6].

Palyatif bakım sunumunda ulusal ve uluslararası kalite standartlarını karşılamak için hemşirelerin, ağır hasta bireyler arasında palyatif bakım ilkelerini fiili uygulama ortamlarında uygulamaya yönelik eğitimi ve hazırlıklı olmaları gerekmektedir [8, 9]. Bu öğrenme fırsatlarının eksikliği ve alanda uygulama şansı bulamamaları, farklı kurumlarda eğitim gören

hemşirelik öğrencilerinin özellikle yaşam sonu bakım sırasında hastalara ve ailelerine palyatif bakım sunma becerileri konusunda yeterince hazırlıklı olmamalarına veya kendilerine güvenmemelerine neden olabilir. palyatif bakım ile ilgili çalışmaların incelenmesi sonucu gelecekte birer sağlık profesyoneli olacak olan öğrenci hemşirelerin yaşam sonu bakımını hoş olmayan bir görev ve stres kaynağı olarak gördüklerini kanıtlamıştır [10, 11]. Klinik alanlardaki sınırlamalar göz önüne alındığında, yurt dışında da bizim ülkemizdekine benzer şekilde birçok hemşirelik programı lisans öğrencilerine yalnızca öğretici palyatif bakım içeriği sağlayabilmekte alan deneyimi yaşatma konusunda yetersiz kalabilmektedir [10].

Öğrenci hemşirelere ait geçmiş dönemlerine ait palyatif hastası bakım deneyimleri ve palyatif bakım hemşireliği bilgisine dair yeterli veri bulunmamaktadır. Tüm bu eksikliklerden yola çıkılarak planlanan araştırmanın amacı; lisans düzeyinde hemşirelik eğitimi alan, bu eğitim içeriğinde iç hastalıkları hemşireliği dersi kapsamında palyatif bakım ile alakalı teorik bilgi verilmiş ve Palyatif Bakım Ünitesi'ne uygulamaya çıkan ve çıkmayan öğrencilerin palyatif bakıma ilişkin düşünce ve görüşlerinin değerlendirilmesidir.

2. MATERYAL METOD

Çalışma, lisans düzeyinde eğitim alan hemşirelik öğrencileri üzerinde planlanmıştır. Palyatif Bakım Ünitesi'ne uygulamaya çıkan ve çıkmayan öğrencilerin palyatif bakım ile ilgili düşünce ve tutumlarını belirlemek amacıyla kesitsel olarak yapılmıştır. Araştırmaya katılan öğrencilerin sözel onamları alınarak çalışmaya dahil edilmiştir. Çalışmanın evrenini; Aralık 2021-Mayıs 2022 tarihleri arasında Isparta Şehir Hastanesi Palyatif Bakım Ünitesi'ne uygulamaya gelen öğrenciler oluşturmaktadır. Palyatif bakım ünitesinde uygulamaya çıkan çalışmaya katılmayı kabul eden 104 öğrenci deney grubunu oluşturmuştur. Kontrol grubunu ise palyatif bakım ünitesinde daha önce hiç uygulamaya çıkmamış deney grubuyla aynı sayıda 104 öğrenci çalışmaya dahil edilmiştir. Veri toplama aracı olarak ilgili literatürler taranarak [5, 7, 8, 10] araştırmacılar tarafından oluşturulan anket formu kullanılmıştır. Anketin ilk bölümünde öğrenci ile ilgili sosyodemografik sorular yer almıştır. İkinci bölümde ise palyatif bakıma ilişkin eğitim alma, uygulama şansı bulma, palyatif bakım hastasına bakım vermeyi isteme durumu, bakım verirken sahip olunması gereken bilgi düzeyi ve palyatif bakım verilirken hissedilen duygular gibi sorular yer almıştır. Anketin son bölümü ise; öğrencilerin palyatif bakıma ilişkin duygu, düşünce, algı ve görüşleri ile hemşireliğe olan bakış açılarını belirleyici sorulardan oluşmaktadır.

Verilerinin Analizi

Veriler, SPSS 22.0 istatistik paket programında tanımlayıcı istatistikler, t-testi, Tek Yönlü Varyans Analizi, Anova ile değerlendirilmiştir. 0.05'ten küçük p değeri istatistiksel olarak anlamlı kabul edilmiştir.

3. BULGULAR

Palyatif Bakım Ünitesi'ne uygulamaya çıkan ve çıkmayan öğrencilerin palyatif bakım ile ilgili düşünce ve tutumlarını belirlemek amacıyla yapılan çalışmada, elde edilen sosyodemografik özelliklere ait veriler tablo 1' de gösterilmiştir.

Tablo 1. Öğrencilerin Sosyodemografik Özelliklerinin Dağılımı

Sosyo demografik özellikler	Sayı / Yüzde	
Yaş	18-20	156(75.00)
	21-30	52(25.00)
Cinsiyet	Kadın	168(80.80)

	Erkek	40(19.20)
Palyatif bakıma ilişkin eğitim alma durumu	Evet	74 (35.60)
	Hayır	134(64.40)
Palyatif bakım hastasına bakım vermeyi isteme durumu	Evet	156(75.00)
	Hayır	52(25.00)
Hemşirenin bakım verirken sahip olması gereken bilgiler neler olmalıdır	İletişim becerilerini bilme	208(100.00)
	Kültürel farklılıkları bilme	168(80.80)
	Yasal ve etik konuları bilme	208(100.00)
	Dini inanışları bilme	156(75.00)
	Hastanın genel/ tıbbi durumunu bilme	208(100.00)
	Hastanın ekonomik özgürlüklerini bilme	84(40.40)
	Hastanın fiziksel durumunu bilme	208(100.00)
	Ölüm ve sonrası hasta bakımını bilme	192 (92.30)
	Genel olarak Ağrı yönetimini bilme	208(100.00)
Palyatif bakım verilirken hissedilen duygular	Suçluluk	60 (28.80)
	Başarısızlık	78(37.50)
	Öfke	32(15.40)
	Anksiyete	100(48.10)
	Çaresizlik	132(63.50)
	Keder	108(51.90)
	Korku	156(75.00)

Çalışmaya katılan 208 öğrencinin çoğunluğu 18-20 yaş aralığında (%75.00); 168'i (%80.80) ise kadındır. Uygulamada palyatif bakım ünitesinde uygulamaya çıkan 104 öğrenci deney ve hiç palyatif bakım uygulamasına çıkmayan 104 (%50) öğrenci kontrol grubunu oluşturmuştur. Uygulamadan önce Palyatif bakıma ilişkin eğitim aldığını belirten 74 (%35.60) kişi bulunmaktadır, 156 kişi (%75.00) palyatif bakım hastasına bakım vermeyi istediğini ifade etmiştir. Palyatif bakım hastasına bakım vermeyi istediğini ifade eden öğrencilerin çoğunluğu (109 kişi, %69.87) eğitim almasalar bile hasta bakımını üstlenmenin kendilerine çok fazla şey öğreteceğini belirtmişlerdir. Hemşirenin bakım verirken sahip olması gereken bilgiler sorgulandığında eğitim almayan gruptaki öğrencilerde dahil çalışmaya katılanların çoğu bu bilgilerin neler olduğunu ifade edebilmiştir. Bu alanda en az bilinen 'Hastanın ekonomik özgürlüklerini bilme' (%40.40) alanı olmuştur.

Çalışmaya katılan tüm grubun anket sorularına verildiği yanıtlar değerlendirilerek tablo 2 de sunulmuştur.

Tablo 2. Anket Sorularına Verilen Yanıtların Dağılımı (N=208)

Soru Sayısı	Soru İçeriği	Katılıyor n(%)	Katılmıyor n(%)	Kararsız n(%)
A1	Palyatif Ünitesi'nde Hastaların prognozlarının kötü olması – ağır hasta olmaları nedeniyle daha fazla ağrı acı vermek istemem.	162 (77.90)	28(13.50)	18(8.70)
A2	Palyatif Ünitesi'nde kaşektik (zayıf) olan hastalara dokunmaktan korkarım.	64(30.80)	104(50.00)	40(19.20)
A3	Palyatif Bakım hastalarını gördüğümde üzülürüm.	138(66.30)	34(16.30)	36(17.30)
A4	Sevdiklerimden birinin Palyatif Ünitesi'nde hasta olduğunu düşünmek beni çaresiz hissettirir.	178(85.60)	18(8.70)	12(5.80)
A5	Palyatif Ünitesi'nde çalışmak insanların hayatlarında bazen olumsuz olaylar olabileceğini düşündürür.	138(66.30)	32(15.40)	38(18.30)

A6	Palyatif bakıma ölüm öncesi bakım denilebileceğini düşünüyorum.	70(33.70)	94(45.20)	44(21.20)
A7	Palyatif Ünitesi'nde ölüm ile karşılaşmak beni çökertir.	62(29.80)	78(37.50)	68(32.70)
A8	Palyatif Ünitesi'nde zaman zaman vicdani duygularımın azaldığını düşünürüm.	54(26.00)	106(51.00)	48(23.10)
A9	Palyatif Ünitesi'nde Hastaların genel durumları nedeniyle hemşirelik girişimleri diğer servislere göre daha zordur .	148(71.20)	24(11.50)	36(17.30)
A10	Palyatif Ünitesi'nde Girişimler için hastaya dokunmak bile daha zordur.	88(42.30)	68(32.70)	52(25.00)
A11	Palyatif Ünitesi'nde Hastalara acıma duygusu ile bakarım.	54(26.00)	100(48.10)	54(26.00)
A12	Palyatif Ünitesi'nde Hasta yakınlarını çaresizliği benimde kötü hissetmeme sebep olur.	142(68.30)	40(19.20)	26(12.50)
A13	Palyatif Ünitesi'nde Hastalar ile iletişim kurmak hastaların hayatına dokunmak benim için önemlidir.	200(96.00)	4(1.90)	4(1.90)
A14	Palyatif Ünitesi'nde Hiçbir şey için geç kalmamak düşüncesi benim için önemlidir.	192(92.30)	2(1.00)	14(6.70)
A15	Palyatif Ünitesi'nde Hastalara umut aşılayacak profesyonel kişilerin çalışması gerektiğini biliyorum.	186(89.40)	10(4.80)	12(5.80)
A16	Palyatif Ünitesi'nde Hastalara moral vermek tebessüm etmek hemşirelik girişimlerinden daha önemlidir.	160(76.90)	16(7.70)	32(15.40)
A17	Palyatif Ünitesi'nde Hastaların bakım ihtiyaçlarının fazla olması bana daha fazla uygulama yapma imkanı sağladı.	142(68.30)	16(7.70)	50(24.00)
A18	Palyatif Ünitesi'nde Hastaların bakımlarının yönetilmesinde hemşirelik mesleğinin anlamını fark ettim.	196(94.20)	2(1.00)	10(4.80)
A19	Palyatif Ünitesi'nde Bir hastanın hayatına dokunmanın hemşirelikte çok önemli bir rol olduğunu anladım.	198(95.20)	4(1.90)	6(2.90)
A20	Palyatif bakım hastaları benim için özel ve değerlidir.	194(93.30)	8(3.80)	6(2.90)
A21	Palyatif Ünitesi'nde Hastalar ile karşılıklı güven duygusu geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum.	196(94.20)	2(1.0)	10(4.80)
A22	Palyatif hastalarına daha hassas davranmak gerektiğini fark ediyorum.	190(91.30)	4(1.90)	14(6.70)
A23	Palyatif Ünitesi'nde Yaşadığım korku ve çaresizlik bende öfke oluşturur.	22(10.60)	160(76.90)	26(12.50)
A24	Palyatif Ünitesi'nde Ölümü yaklaşan hastaya bakım vermek hastayı rahatlatmak ve acılarını dindirmektir.	156(75.00)	12(5.80)	40(19.20)
A25	Palyatif Ünitesi'nde Hastaların fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik ihtiyaçlarının da giderilmesi önemlidir.	204(98.10)	2(1.00)	2(1.00)
A26	Palyatif Ünitesi'nde uygulama yapmak benim için bir yaşam deneyimidir.	174(83.70)	10(4.80)	24(11.50)
A27	Palyatif bakım ekibinde hemşirelerin kilit rolleri bulunduğunu daha net anladım.	178(85.60)	2(1.00)	28(13.50)
A28	Palyatif Ünitesi'nde uygulama yapmak hemşirelik mesleğine karşı bakış açımı olumlu yönde etkiledi.	106(51.00)	24(11.50)	78(37.50)
A29	Palyatif bakımın tedavi edici özelliği de vardır.	140(67.30)	20(9.60)	48(23.10)
A30	Palyatif Ünitesi'nde çalışmak için özel eğitim almak gerekir.	154(74.00)	8(3.80)	46(22.10)

Elde edilen veriler değerlendirilirken palyatif bakım ünitesinde uygulamaya çıkma durumunun sosyodemografik veriler ve anket sorularına verilen yanıtlara etkileri incelenmiş ve Tablo 3'te belirtilmiştir.

Tablo 3: Öğrencilerin Palyatif Bakım Ünitesine Çıkma Durumlarının Bazı Sorularla Karşılaştırılması

Sorular		PBÜ'nde Uygulamaya Çıkma	PBÜ'nde Uygulamaya Çıkmama	X2	P
Hemşirenin bakım verirken sahip olması	Hemşire Kültürel farklılıkları bilmelidir	80	88	1.981	0.218
	Dini inanışları bilme	76	80	0.410	0.0522

gereken bilgiler neler olmalıdır ?	Hastanın ekonomik özgürlüklerini bilme	42	42	0.000	1.000
	Ölüm ve sonrası hasta bakımını bilme	92	96	4.333	0.066
Palyatif bakım verilirken hissedilen duygular neler olmalıdır?	Suçlu	26	34	1.499	0.284
	Başarısız	32	46	4.021	0.062
	Öfke	12	20	2.364	0.178
	Anksiyete	40	60	7.704	0.008
	Çaresizlik	68	64	0.332	0.666
	Keder	54	54	0.000	1.000
	Korku	78	78	0.000	1.000

Öğrencilerin palyatif bakım ünitesine uygulamaya çıkma durumları ile “hemşire bakım verirken sahip olması gereken bilgiler neler olmalıdır?” sorusuna verdikleri yanıtların dağılımı incelendiğinde verilen tüm cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p>0.05$). Araştırmaya katılan öğrencilerin Palyatif Bakım Ünitesine çıkma durumları ile öğrencilerin “Palyatif bakım verilirken hissedilen duygular neler olmalıdır?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde verilen cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p>0.05$). ‘Sadece anksiyete yaşarım’ diyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p>0.05$).

Tablo 4: Öğrencilerin Palyatif Bakım Ünitesine Uygulamaya Çıkma Durumları ile Anket Sorularına Verdikleri Cevapların Dağılımı

Anket soruları madde numaraları		PBÜ’nde Uygulamaya Çıkma	PBÜ’nde Uygulamaya Çıkmama	X ²	P
A3 Palyatif Bakım hastalarını gördüğümde üzülürüm.	Katılıyor	78	60	9.577	0.007
	Katılmıyor	16	18		
	Kararsız	10	26		
A4 Sevdiklerimden birinin Palyatif Ünitesi’nde hasta olduğunu düşünmek beni çaresiz hissettirir.	Katılıyor	94	84	12.784	0.002
	Katılmıyor	10	8		
	Kararsız	0	12		
A5 Palyatif Ünitesi’nde çalışmak insanların hayatlarında bazen olumsuz olaylar olabileceğini düşündürür.	Katılıyor	68	70	17.187	0.001
	Katılmıyor	24	8		
	Kararsız	12	26		
A6 Palyatif bakıma ölüm öncesi bakım denilebileceğini düşünüyorum.	Katılıyor	24	46	14.469	<0.001
	Katılmıyor	60	34		
	Kararsız	20	24		
A8 Palyatif Ünitesi’nde zaman zaman vicdani duygularımın azaldığını düşünürüm.	Katılıyor	24	30	6.723	0.035
	Katılmıyor	62	44		
	Kararsız	18	30		
A13 Palyatif Ünitesi’nde Hastalar ile iletişim kurmak hastaların hayatına dokunmak benim için önemlidir.	Katılıyor	100	100	8.000	0.018
	Katılmıyor	4	2		
	Kararsız	0	2		
	Katılıyor	94	100	8.852	0.012

A20 Palyatif bakım hastaları benim için özel ve değerlidir.	Katılmıyor	8	0		
	Kararsız	2	4		
A21 Palyatif Ünitesi'nde Hastalar ile karşılıklı güven duygusu geliştirilmesi gerektiğine inanıyorum.	Katılıyor	94	102	5.927	0.031
	Katılmıyor	2	0		
	Kararsız	8	2		
A22 Palyatif hastalarına daha hassas davranmak gerektiğini fark ediyorum.	Katılıyor	88	102	12.174	0.002
	Katılmıyor	4	0		
	Kararsız	12	2		
A26 Palyatif Ünitesi'nde uygulama yapmak benim için bir yaşam deneyimidir.	Katılıyor	94	80	7.526	0.023
	Katılmıyor	4	6		
	Kararsız	6	18		
A27 Palyatif bakım ekibinde hemşirelerin kilit rolleri bulunduğunu daha net anladım.	Katılıyor	82	96	12.244	0.002
	Katılmıyor	0	2		
	Kararsız	22	6		
A28 Palyatif Ünitesi'nde uygulama yapmak hemşirelik mesleğine karşı bakış açımı olumlu yönde etkiledi.	Katılıyor	68	38	7.824	<0.001
	Katılmıyor	10	14		
	Kararsız	26	52		
A29 Palyatif bakımın tedavi edici özelliği de vardır.	Katılıyor	82	58	21.248	<0.001
	Katılmıyor	12	8		
	Kararsız	10	38		

Palyatif Bakım ünitesinde uygulamaya çıkma durumunun Anket Sorularına Verilen Yanıtlara Etkisi incelendiği tabloda, sadece sonuçları anlamlı çıkan maddeler tabloya alınmıştır. Öğrencilerin uygulamaya çıkma durumları ile 30 soruluk anket maddelerine verdikleri yanıtlar arasında yapılan analizde anketin A3, A4, A5, A6, A8, A13, A20, A21, A22, A26, A27, A28, A29 maddelerinde istatistiksel olarak anlamlılık bulunmuştur ($p < 0.05$).

4. TARTIŞMA

Lisans düzeyinde hemşirelik eğitimi alan, bu eğitim içeriğinde iç hastalıkları hemşireliği dersi kapsamında palyatif bakım ile alakalı teorik bilgi verilen hemşirelik bölümü öğrencilerinin, Palyatif Bakım Ünitesi'ne uygulamaya çıkan ve çıkmayan şeklinde gruplandığında palyatif bakıma ilişkin düşünce ve görüşlerinin değerlendirilmesi amacıyla yapılan çalışmanın verileri değerlendirilmiş; ilgili literatür eşliğinde yorumlanmıştır. Çalışmamızdaki öğrencilerin yalnızca %35.60'ı palyatif bakım konusunda daha önce eğitim aldığını ifade etmiştir. Yapılan diğer çalışmalarda bilgi ve tutum puanları incelendiğinde öğrencilerin %79,5'inin palyatif bakım konusunda yetersiz bilgiye sahip olduğu ve buna rağmen %92,8'inin palyatif bakıma yönelik olumlu tutuma sahip olduğunu göstermektedir [12].

Temel bilgi yetersizliğini değerlendiren Dünya Sağlık Örgütü, bakımda yaşanabilecek aksaklıkların engellenmesi ve kaliteli sağlık bakım standartlarının sağlanması için; eğitim kurumlarına temel mesleki yeterlilik kazandıran kurslarda palyatif bakımı zorunlu hale getirmeleri yönünde çağrıda bulunmuştur [13]. Buna rağmen palyatif bakım ile ilgili teorik bilginin sınıflandırılarak yeterli biçimde öğrenci hemşirelere verilmesi için uzun zamandır beklenilmektedir. Hoang C ve ark. [14], çalışmalarında lisans düzeyi hemşirelik öğrencilerinde verilen palyatif bakımın bir çok bakım unsurunu kapsayarak (bilgi düzeyi, kendine güven, bakımda yetkinlik gibi) birçok alanda öğrenciye olumlu katkı sunduğunu belirtmektedir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin Palyatif Bakım Ünitesine çıkma durumları ile öğrencilerin “Palyatif bakım verilirken hissedilen duygular neler olmalıdır?” sorusuna verdikleri cevapların dağılımı incelendiğinde sadece anksiyete yaşarım diyenler arasında istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur ($p>0.05$). Çalışmaya benzer şekilde Akın E ve ark, 2020 de yaptığı bir çalışmada, hemşirelik bölümü birinci sınıf öğrencilerinin ilk klinik deneyimlerini yaşadıkları palyatif bakımda hasta kavramına ve mesleklerine ilişkin yaşadıkları deneyimlerden, hastaların bağımlılık düzeylerinin yüksek oluşu ve hastaların içinde buldukları tedavi ve bakım sürecinin hassasiyetine ilişkin düşünsel derinlik yaşadıkları ortaya çıkmıştır [15].

Araştırmada kullanılan anket formunun A 25. Maddesi olan “Palyatif Ünitesi’nde Hastaların fizyolojik ihtiyaçlarının yanı sıra psikolojik ihtiyaçlarının da giderilmesi önemlidir” ifadesine öğrencilerin %98.10’unun katıldığı bulunmuştur. Ayrıca A27. madde olan “Palyatif bakım ekibinde hemşirelerin kilit rolleri bulunduğunu daha net anladım” ifadesine %85.60’ının katıldığı saptanmıştır. Özveren H, 2016 da yaptığı benzer bir çalışmanın sonucunda ise hemşirelerin çoğunluğunun (%89.0) “palyatif bakım bütüncül yaklaşım gerektirir” düşüncesine katıldığını ifade etmelerine karşın daha çok fiziksel bakım ve ağrıya yönelik bakım vermeleri ve psikososyal destek vermede sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Yaşamın sonu sırasındaki etkileşimler [16], zorlu yaşam sonu iletişimiyle ilgilenme [17], hazırlık da dahil olmak üzere ailenin bütünsel ihtiyaçlarıyla ilgili artan bilgi alanları yaşam sonu bakımını uygulamak [18, 19] ve yaklaşan ölüm belirtilerini tanıma yeteneğinin arttığını bildirdi [20]. Çalışmamızda hemşirelerin tamamının (%100) palyatif bakım ekibi içerisinde hemşirelerin bulunması gerektiğini söylemiştir. Ayrıca, Hanratty ve ekibinin (2006) bir araştırmasında, palyatif bakım konusundaki algılarını öğrenmek amacıyla doktorlar ve resmi olarak bakım veren hemşireler arasında yedi odaklı grup toplantısı gerçekleştirilmiş ve sonuçlar "bir hizmetten daha fazlası" olarak sertifikalandırılmıştır. Bu çalışma ayrıca ölüm sürecinin özellikle formal bakım veren hemşirelerin sorumluluğunda olduğu konusunda görüş birliği sağlanmıştır (Aktaran İnci, F. Öz, F, 2012). Bu çalışmaların, palyatif bakımın hemşireler açısından hayati bir rol oynadığı ve bu alanda önemli bir konularının olduğu vurgulanmıştır.

Araştırmada anket sorularından A 28. Madde olan “Palyatif Ünitesi’nde uygulama yapmak hemşirelik mesleğine karşı bakış açımı olumlu yönde etkiledi” ifadesine öğrencilerin %51.0’ı katıldıklarını ifade etmişlerdir. Özveren ve arkadaşlarının 2018 yılında yapmış oldukları çalışmalarında kliniklerde palyatif bakım hastasına bakım vermek üzere yetiştirilen öğrenci hemşirelerin yeterli bilgi ve uygulama becerisine sahip olmaları, ağrı ve diğer semptomların azaltılması ve yaşam kalitesinin artmasını sağladığını bulmuşlardır [21]. Bu araştırma sonuçları çalışmamızı destekler nitelikte olup hemşirelerin daha öğrenciliklerinde müfredatlarında palyatif bakıma yönelik eğitim almalarıyla mesleğe bakış açılarının olumlu etkileneceği vurgulanmaktadır. Uygulamaya giderek öğrenme yerine simülasyon ile öğrenme yönteminin denendiği çalışmalarda da, Simülasyona katılan öğrencilerde simülasyon olmayan gruplardaki öğrencilerle karşılaştırıldığında palyatif bakım bilgisinde artış kaydedildiği ifade edilmiştir [11, 22].

Palyatif bakım hemşireliğinin alanda aktif yer alması ile birlikte, gelişmiş semptom yönetimi, başa çıkma davranışında artma, hasta savunuculuğunun artması, sık hastane yatışlarının azaltılması ve paralelinde sağlık bakım maliyetlerinde azalma ve sonuçta yaşam kalitesinde artma beklenen hasta yararlarıdır. Bu uzmanlaşma ve sonucunda yeterli ve kaliteli hemşirelik bakım sunumunda artışın deneyimlenebilmesi için, lisans düzeyinde yeterli eğitim ve deneyim in sağlanması gerekir [23, 24]. Çalışmamızdaki bulgular, yüksek kaliteli palyatif bakımın öncülleri olarak kişisel farkındalık ve bilgiyle donanmış hemşirelerin olması gerektiğini desteklemektedir. Diğer literatür de incelendiğinde [23, 24], hemşirelerin bakım ihtiyacı olan hastalara yüksek kalitede palyatif bakım sunumunu sağlayabilmek için hazırlıklı olmaları gerektiği vurgulanmaktadır.

5. SONUÇ

Palyatif bakım hastalarına bakım verebilecek düzeyde yetiştirilen hemşirelik öğrencileri meslek yaşantılarında hasta memnuniyetini arttırmaya, komplikasyonların önlenmesine dolayısı ile hastanede kalış süresinin azaltılmasına ve maliyetin etkin kullanılmasına da katkı sağlayacaklardır. Aynı zamanda hemşirelerin palyatif bakıma ilişkin bilgi sahibi olmaları bakımın kalitesini de artırır. Bu nedenle temel hemşirelik eğitim müfredatında palyatif bakıma ilişkin herhangi bir ders/ünitenin bulunmasının çok önemli olduğunu düşünmekteyiz. Bu çalışmanın sonuçları, yüksek düzeyde hemşirelik bilgisi ve öz farkındalığın, palyatif bakım hemşireliği müdahalelerinde öğrencilerin daha etkili performans sergilemelerini sağladığı, dolayısıyla Palyatif Bakım ünitelerinde daha fazla hasta görmelerinin kişisel mesleki gelişimleri üzerine olumlu etkilerinin olacağını göstermektedir. Sonuçlar aynı zamanda önceki deneyim düzeyine bakılmaksızın bu alanda uygulamaya çıkan öğrencilerde hemşirelik öğrencilerinin yetkinliğini ve palyatif bakımın yüksek kaliteli performansını arttırmada etkili bir müdahale olduğunu göstermektedir. Bu çalışmanın sonuçları gelecekteki hemşirelik araştırma yöntemlerinin yapılandırılmasına, hemşirelik eğitiminin geliştirilmesine ve hemşirelik uygulamalarının değerlendirilmesine yönelik çıkarımlara sahiptir. Kurumların müfredatlarına ve palyatif bakımla ilgili konuları eklemesi için müfredat düzenlemeleri ve uygulama alanlarında öğrencilere palyatif bakım hastasına bakım verebilmelerinin sağlanabileceği ortamların oluşturulması, gerekirse simülasyon uygulamaları ile konunun pekiştirilmesi önerilir.

KAYNAKLAR

- [1] Aydoğan, F.,& Uygun, K. (2011). Kanser Hastalarında Palyatif Tedaviler. Klinik Gelişim. 24: s .4-9.
- [2] WHO Definition of Palliative Care. İnternet. (2021). Erişim Tarihi 11. 07. 2023. Erişim adresi: <https://www.who.int/health-topics/palliative-care>
- [3] Bruera, E., Yennurajalingam, S. (2012). Palliative Care in Advanced Cancer Patients: How and When? The Oncologist. 17(2):pp 267–273.
- [4] Bağçivan, G. (2018). Kronik Hastalıklar Tedavisinin Fonksiyonel Değerlendirilmesi-Palyatif Bakım Ölçeğinin Türkçe Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması. Hacettepe Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. s. 6-9, Ankara.
- [5] İnci, F. Öz, F. (2012). Palyatif Bakım ve Ölüm Kaygısı. Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar. Current Approaches in Psychiatry, 4(2):178-18.
- [6] Kehribar, G. (2016). Hemşirelerin Palyatif Bakıma İlişkin Bilgi Düzeylerinin Belirlenmesi. Bozok Üniversitesi.Yüksek Lisans Tezi. s. 21-52.
- [7] Mermer, R. (2021). Hemşirelerin Palyatif Bakımla İlgili Bilgi Düzeyleri ve Ölümüne Karşı Tutumları. Hacı Bektaş Veli Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi. s. 17-20.
- [8] Desbiens, J.F., & Gagnon, J.L. (2012). Development of a shared theory in palliative care to enhance nursing competence J. Adv. Nurs., 68(9):pp. 2113-2124.
- [9] Ferrell, B., Malloy, P., Mazanec, P., Virani, R. (2016). CARES: AACN's new competencies and recommendations for education undergraduate nursing students to improve palliative care. J. Prof. Nurs., 32(5) :pp. 327-333.

- [10] Gillan, P.C., van der Riet, P.J., Jeong S. (2014). End-of-life care simulation: a review of the literature Nurse Educ. Today, 34:pp. 766-774.
- [11] Kirkpatrick, A., Cantrell, M.A., Smeltzer, S.C. (2017). Palliative care simulations in undergraduate nursing education: An integrative review. Clin. Simul. Nurs., 13(9):pp. 414-431.
- [12] Karkada, S., Nayak, B.S., & Malathi. (2011). Awareness of Palliative Care Among Diploma Nursing Students. Indian J Palliat Care. 17(1): 20–23.
- [13] Velayudhan, Y., Ollapally, M., Upadhyaya, V., Nair, S., Aldo, M. (2004). Introduction of palliative care into undergraduate medical and nursing education in India: A critical evaluation. Indian J Palliat Care. 10:55–60.
- [14] Hoang, C., Copnell, B., Lawrence, K., Peddle, M. (2022). Undergraduate Nursing Education and End-of-Life Simulation: A Scoping Review. Clinical Simulation in Nursing. 70 (11);pp 56-73.
- [15] Akın, E., Yıldırım, D., Özçiftçi, S., Tokem, Y. (2020). Hemşirelik Birinci Sınıf Öğrencilerinin Palyatif Bakımda İlk Klinik Uygulama Deneyimleri. 6(1): s.1-6.
- [16] Lewis-Pierre, L., McKay, M., Sanko, J., Gattamorta, K., Azaiza, K. (2019). Comparing educational outcomes of online module-based technology with and without simulation on attitudes toward care of the dying in second semester BSN students. Journal of Palliative Care. 34(4); pp. 218-223.
- [17] Efstathiou, N., Walker, W.M. (2014). Interprofessional, simulation-based training in end of life care communication: A pilot study Journal of Interprofessional Care. 28(1); pp. 68-70.
- [18] Ferguson, R., Cosby, P. (2017). Nursing students' attitudes and experiences toward end-of-life care: A mixed methods study using simulation. Clinical Simulation in Nursing, 13(8); pp. 343-346.
- [19] Fluharty, L., Hayes, A.S., Milgrom, L., Malarney, K., Smith, D., Reklau, M.A., Jeffries, P., McNelis, A.M. (2012). A multisite, multi-academic track evaluation of end-of-life simulation for nursing education Clinical Simulation in Nursing. 8(4):pp. e135-e143.
- [20] Moreland, S.S., Lemieux, M.L., Myers, A. (2020). End-of-life care and the use of simulation in a baccalaureate nursing program. International Journal of Nursing Education Scholarship, 9 (1) pp. 1-16.
- [21] Özveren, H., Kırcı, K., Gülnar, E., Bora- Güneş, N. (2018). Palyatif Bakım Dersinin Öğrencilerin Palyatif Bakıma İlişkin Bilgisine Etkisi. The Impact of Palliative Care Course on Nursing Students' Knowledge on Palliative Care. G.O.P. Taksim E.A.H. Özgün Araştırma / Original Investigation. JAREN 2018;4(2): s .100-107.
- [22] Berndtsson, I.E.K., Karlsson, M.G., Rejno A.C.U. (2019). Nursing students' attitudes toward care of dying patients: A pre- and post-palliative course study. Heliyon, 5(10); p. e02578.
- [23] American Association of Colleges of Nursing (AACN) Competencies and Recommendations for Educating Undergraduate Nursing Students (CARES): Preparing Nurses to Care for the Seriously ill and their Families. Erişim Tarihi:15.05.2023. Erişim Adresi: <http://www.aacn.nche.edu/elnc/New-Palliative-Care->
- [24] Kavşur, Z., & Sevimli, E. (2020). Türkiye’deki Palyatif Bakım Hizmetlerinin Bazı Gelişmiş Ülkeler İle Karşılaştırılması. Uluslararası Sosyal Bilimler Akademi Dergisi. 4; 715–730 .